

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Химия

9. клас

n

етан	етен	етин
$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \quad \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{H} \\ \quad \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{C}=\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$\text{H}-\text{C}\equiv\text{C}-\text{H}$

етан	етен	етин
$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \quad \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{H} \\ \quad \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{C}=\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$\text{H}-\text{C}\equiv\text{C}-\text{H}$

етан	етен	етин
$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \quad \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{H} \\ \quad \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{C}=\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$\text{H}-\text{C}\equiv\text{C}-\text{H}$

етан	етен	етин
$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \quad \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{H} \\ \quad \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{C}=\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$\text{H}-\text{C}\equiv\text{C}-\text{H}$

етан	етен	етин
$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \quad \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{H} \\ \quad \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{C}=\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{H} \end{array} $	$\text{H}-\text{C}\equiv\text{C}-\text{H}$

СТРУКТУРНИ ФОРМУЛИ НА ЕТАН, ЕТЕН, ЕТИН

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Химия

9. клас

n

пент-1-ин	пент-2-ин	3-метилбут-1-ин
$ \begin{array}{c} \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \text{H} \\ & & & & \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{C}-\text{C}\equiv\text{C} \\ & & & & \\ \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \end{array} $	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CCH}_3$	$ \begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array} $

пент-1-ин	пент-2-ин	3-метилбут-1-ин
$ \begin{array}{c} \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \text{H} \\ & & & & \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{C}-\text{C}\equiv\text{C} \\ & & & & \\ \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \end{array} $	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CCH}_3$	$ \begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array} $

пент-1-ин	пент-2-ин	3-метилбут-1-ин
$ \begin{array}{c} \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \text{H} \\ & & & & \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{C}-\text{C}\equiv\text{C} \\ & & & & \\ \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \end{array} $	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CCH}_3$	$ \begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array} $

пент-1-ин	пент-2-ин	3-метилбут-1-ин
$ \begin{array}{c} \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \text{H} \\ & & & & \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{C}-\text{C}\equiv\text{C} \\ & & & & \\ \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \end{array} $	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CCH}_3$	$ \begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array} $

пент-1-ин	пент-2-ин	3-метилбут-1-ин
$ \begin{array}{c} \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \text{H} \\ & & & & \\ \text{H}-\text{C}-\text{C}-\text{C}-\text{C}\equiv\text{C} \\ & & & & \\ \text{H} & \text{H} & \text{H} & & \end{array} $	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CCH}_3$	$ \begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array} $

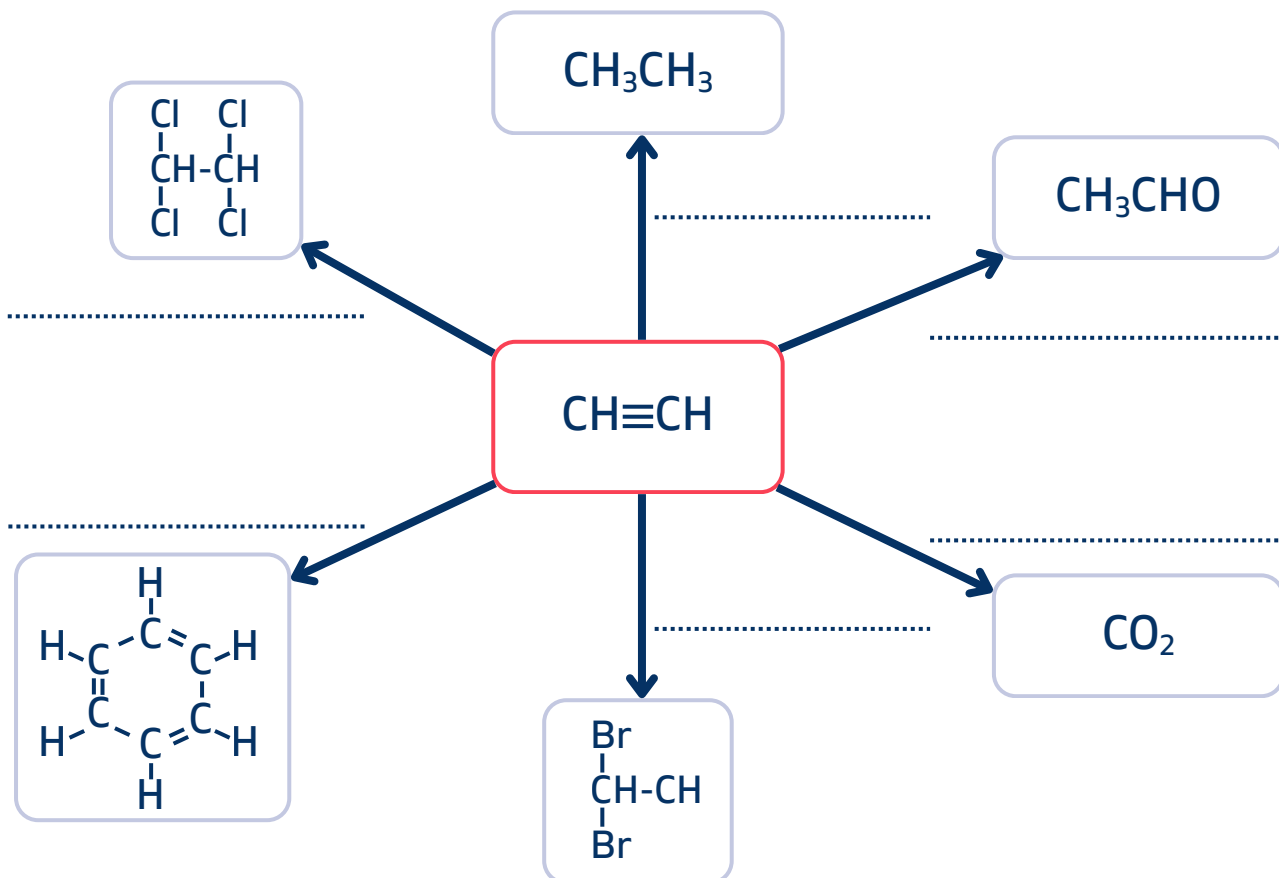
ПОЗИЦИОННИ ИЗОМЕРИ И ВЕРИЖНИ ИЗОМЕРИ НА ПЕНТИН

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

Химия

9. клас

n

РЕАКЦИИ НА ЕТИН

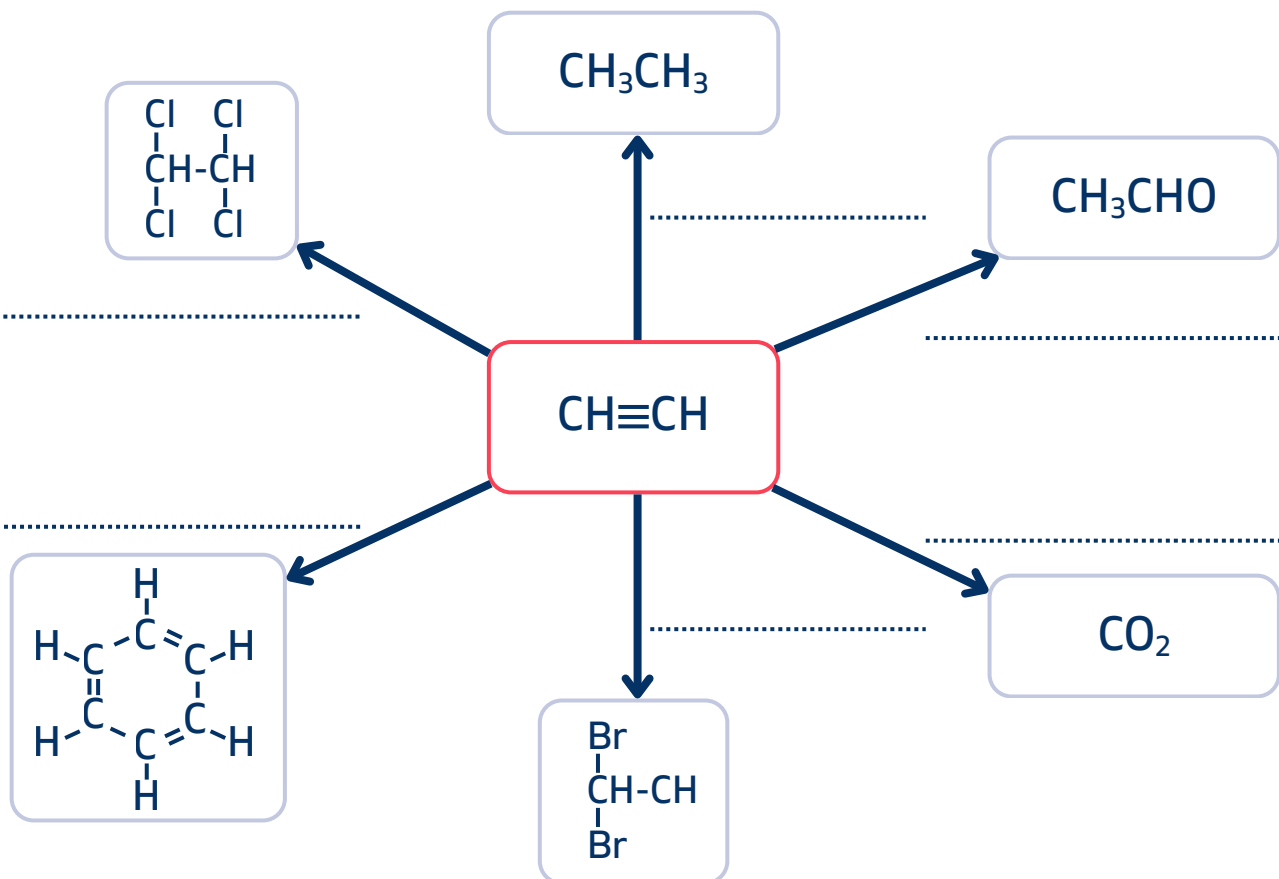

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

Химия

9. клас

n

РЕАКЦИИ НА ЕТИН

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

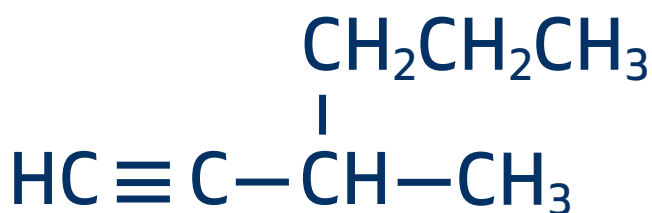
Химия

9. клас

Брой въглеродни атоми в най-дългата верига	Наименование
2	етен
3	пропен
4	бутен
5	пентен
6	хексен
7	хептен
Обща формула	C_nH_{2n} / алкен

Формула на алкиловата група	Наименование
$-CH_3$	метил
$-C_2H_5$ или CH_3CH_2-	етил
$-C_3H_7$ или $CH_3CH_2CH_2-$	пропил
Обща формула	C_nH_{2n+1} / алкил

Стъпка 1: Анализирайте въглеродородната верига.

Определете веригата с най-голям брой въглеродни атоми (главна верига). Алкиловите групи, които принадлежат към нея се наричат заместители.

Стъпка 2: Номерират се въглеродните атоми от главната верига.

Номерирането започва от този край, който е най-близо до двойната връзка.

Стъпка 3 Определя се мястото, броят и наименования на заместителите в главна верига.**Стъпка 4 Подреждат се заместителите по азбучен ред.**

Различните заместители се разделят с тире.

Стъпка 5 Записва се коренът наименованието на алкена, чиито въглеродни атоми са колкото въглеродните атоми в главната верига.

Например за алкини с девет въглеродни атома в главната верига, коренът е хекс.

Стъпка 6 Записва се цялото наименование на алкена, като позицията на двойната връзката се означа с тире, след което следва наставка "ен".

Взима се по-малкото число от двата въглеродни атоми, между които е двойната връзка.

Например, ако тройната връзка във верига с осем въглеродни атома, е между 3-ти и 4-ти въглероден атом, алкинът ще е хекс-3-ин.

Стъпка 7 Ако има два или повече еднакви заместителя.

За означаването на броя им се ползват представки (ди-, три-, тетра и т.н), заедно с цифрите показващи мястото им във въглеродната верига.

Представките се отчитат при подреждането по азбучен ред.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7

Химия

9. клас

(1)

(1)

(2)

(2)

(3)

(3)

(4)

(4)

(1)

(1)

(2)

(2)

(3)

(3)

(4)

(4)

ПРИЛОЖЕНИЕ 8

Химия

9. клас

1	2
$\text{CH}_3 - \text{C} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\text{CH}} - \text{CH}_3$	$\text{CH} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\text{CH}} - \text{CH}_3$
3	4
$\underset{\text{CH}_3}{\text{CH}_2} - \text{C} \equiv \text{C} - \text{CH}_2 - \text{CH}_3$	$\text{CH} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\overset{\text{CH}_3}{\text{C}}} - \text{CH}_3$

ХОМОЛОГИ И ИЗОМЕРЫ

ПРИЛОЖЕНИЕ 8

Химия

9. клас

1	2
$\text{CH}_3 - \text{C} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\text{CH}} - \text{CH}_3$	$\text{CH} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\text{CH}} - \text{CH}_3$
3	4
$\underset{\text{CH}_3}{\text{CH}_2} - \text{C} \equiv \text{C} - \text{CH}_2 - \text{CH}_3$	$\text{CH} \equiv \text{C} - \underset{\text{CH}_3}{\overset{\text{CH}_3}{\text{C}}} - \text{CH}_3$

ХОМОЛОГИ И ИЗОМЕРЫ

Правилни отговори:

- (1) 4-метилпент-2-ин $\rightarrow$ общо 6 въглеродни атома
- (2) 3-метилбут-1-ин $\rightarrow$ общо 5 въглеродни атома
- (3) хекс-3-ин $\rightarrow$ общо 6 въглеродни атома
- (4) 3,3-диметилбут-1-ин $\rightarrow$ общо 6 въглеродни атома

- Изомерите имат еднакъв качествен и количествен състав (т.е. еднакъв брой въглеродни атоми) $\rightarrow$ верижни изомери са (1), (3) и (4).
- Хомолозите се различават по една или повече CH_2 групи $\rightarrow$ Съединение (2) е хомолог на (1), (3), (4).
- Изомерите на съединение са хекс-1-ин и хекс-2-ин.

ПРИЛОЖЕНИЕ 10

Химия

9. клас

За мен най-полезна беше дейността: .....
защото .....
.....

Най-много ме затрудни дейността: .....
защото .....
.....

Ако можех да променя нещо в урока, щях да предпочета .....
.....
.....

РЕФЛЕКСИЯ КЪМ УРОКА

ПРИЛОЖЕНИЕ 10

Химия

9. клас

За мен най-полезна беше дейността: .....
защото .....
.....

Най-много ме затрудни дейността: .....
защото .....
.....

Ако можех да променя нещо в урока, щях да предпочета .....
.....
.....

РЕФЛЕКСИЯ КЪМ УРОКА

Алкини

Какво ще знам и мога?

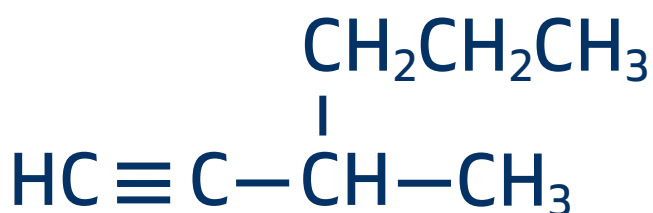
- Съставям наименования на алкини с до пет въглеродни атома в молекулата на съединението по структурна формула, като прилага номенклатурата на IUPAC.
- Представям с химични формули алкини по дадено наименование.
- Групирам по дадена структурна формула верижни и позиционни изомери на алкини с до пет въглеродни атома в молекулата на съединението.
- Представям резултати за физичните свойства на алкините като анализират информация в табличен вид.
- Образувам имената на първите шест члена на хомоложния ред на алкините
- Аргументирам строежа на алкините въз основа на структурна формула.
- Съставям уравненията на халогениране, хидрогениране, хидратация, полимеризация и горене на етин.

Основи понятия към урока:

алкини - ненаситени въглеводороди, които са с отворена верига и съдържат в структурата си една тройна връзка.

Задача 1

Коригирайте грешките в алгоритъма за наименоуване на алкини и запишете наименованието по IUPAC на следния алкин.

Задача 2

Изпълнете следните задачи по групи:

А) Съставете наименования на веществата от (1) до (4).

(.....)

Б) Определете двойките вещества (1) - (4), които са хомолози и които са верижни изомери.

- хомолози - .....
- верижни изомери - .....

В) Запишете възможните позиционни изомери на съединение (3).

.....
.....

Задача 3

На база на диаграмата, които вашите ученици ще завършат на гъската, съставете текстово описание на всяка реакция:

Например: Когато етинът полимеризира при нагряване, високо налягане и наличие на катализатор се получава циклично съединение - бензен.

Задача 4

Този въпрос се отнася за бутинът и неговите свойства.

4.1. Запишете химичните формули и наименованията на позиционните изомери на бутина.

4.2. За изомер по избор изразете реакцията с:

А) водород

Б) бром

В) хлороводород

Г) вода (при тази реакция при един от въглеродните атоми от тройната връзка се образува двойна връзка с О-атом, а продуктът е кетон)

Отбележете условията за протичане на реакциите, ако има такива.